Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
NILS WAHL
föredraget den 25 juli 2018 [1]

Förenade målen C-174/17 P och C-222/17 P

Europeiska unionen, företrädd av Europeiska unionens domstol
mot
Plásticos Españoles, SA (ASPLA)
Armando Álvarez, SA (C-174/17 P)
och
Plásticos Españoles, SA (ASPLA)
Armando Álvarez, SA
mot

Europeiska unionen, företrädd av Europeiska unionens domstol (C-222/17 P)

”Överklagande – Upptagande till sakprövning – Utomobligatoriskt skadestånd – Skälig tid för förfarande – Europeiska unionens domstol – Skyldighet att avgöra mål inom skälig tid – Ekonomisk skada – Kostnader för bankgaranti – Ränta – Orsakssamband)”

1. För vilka slags skador ska Europeiska unionen enligt artikel 340 FEUF utge ersättning till enskilda personer när deras rätt att få sin sak prövad av domstol inom skälig tid inte har respekterats av Europeiska unionens domstol? Mera specifikt ställs följande fråga: Under vilka omständigheter ska ersättning utgå för skada som uppges ha orsakats av alltför långa dröjsmål?

2. Detta är sammanfattningsvis de väsentliga frågorna som ställts i de överklaganden som inkommit från Europeiska unionen, företrädd av Europeiska unionens domstol, [2] och från Plásticos Españoles, SA (”ASPLA”) och Armando Álvarez, SA (”Armando Alvarez”) mot tribunalens dom av den 17 februari 2017, ASPLA och Armando Álvarez/Europeiska unionen, T-40/15 (”den överklagade domen”), [3] i vilken tribunalen tillerkände ASPLA och Armando Álvarez vissa belopp i ersättning för ekonomisk skada som uppkommit för dessa bolag till följd av att skyldigheten att avgöra en tvist inom skälig tid inte iakttagits i det mål som ledde till domarna av den 16 november 2011, ASPLA/kommissionen, T-76/06, [4] och Álvarez/kommissionen, T-78/06. [5]

1 Originalspråk: engelska.
2 I det följande för enkelhetens skull kallad Europeiska unionen.
3 EU:T:2017:105.
4 Ej publicerad, EU:T:2011:672.
5 Ej publicerad, EU:T:2011:673.

3. I stort sett samma frågor har också ställts i fyra andra överklaganden – två ingivna av Europeiska unionen och två av andra bolag – av två domar i vilka tribunalen beslutat om ersättning för ekonomisk och ideell skada som tillfogats dessa bolag till följd av att skyldigheten att avgöra mål inom skälig tid inte iakttagits. Även i dessa förfaranden kommer jag i dag att överlämna förslag till avgöranden.[6] Det nu aktuella förslaget till avgörande ska därför läsas tillsammans med dessa andra förslag.

I. Målets bakgrund

4. Genom ansökan som inkom den 24 februari 2006 väckte ASPLA och Armando Álvarez talan enligt (vad som nu är) artikel 263 FEUF mot kommissionens beslut C(2005) 4634 av den 30 november 2005 avseende ett förfarande enligt artikel [101 FEUF] (Mål COMP/F/38.354 – industrisäckar) (”beslut C(2005) 4634”).[7]

5. Genom domar av den 16 november 2011 ogillade tribunalen yrkandena i dessa mål.[8] ASPLA och Armando Álvarez överklagade tribunalens domar. Genom domar av den 22 maj 2014[9] ogillade EU-domstolen överklagandena.

II. Förfarandet vid tribunalen och den överklagade domen

6. Genom ansökan som inkom den 27 januari 2015 väckte ASPLA och Armando Álvarez talan enligt artikel 268 FEUF mot Europeiska unionen med yrkande om ersättning för skada som bolagen uppgav sig ha lidit till följd av längden på förfarandet vid tribunalen i de tvister som avgjordes genom domar av den 16 november 2011 i mål T-76/06 och T-78/06. I huvudsak yrkade ASPLA och Armando Álvarez att tribunalen skulle förplikta unionen att betala ersättning till dem med 3 495 038,66 euro jämte avkastningsränta och dröjsmålsränta enligt räntesats som Europeiska centralbanken (ECB) tillämpade på sina viktigaste refinansieringsoperationer, utökat med två procentenheter, från den dag då deras ansökan hade getts in.

7. Genom den överklagade domen förpliktade tribunalen Europeiska unionen att betala 44 951,24 euro till ASPLA och 111 042,48 euro till Armando Álvarez som ersättning för ekonomisk skada som tillfogats dessa bolag på grund av att handläggningstiden i de mål som avgjordes genom domarna av den 16 november 2011, ASPLA/kommissionen (T-76/06) och Armando Álvarez/kommissionen (T-78/06), varit alltför lång. Vartdera beloppet skulle omprövas genom tillägg av ränta från den 27 januari 2015 fram till den dag då dom meddelades för att kompensera den årliga inflationstakten under ifrågavarande period, så som den fastställts av Eurostat i den medlemsstat där bolagen hade sitt hemvist. Tribunalen beslutade vidare att dröjsmålsränta skulle utgå på vart och ett av ersättningsbeloppen från den dag då dom meddelades och fram till dess full betalning skett enligt den räntesats som ECB tillämpade på sina viktigaste refinansieringsoperationer, utökat med två procentenheter. Tribunalen ogillade talan i övrigt.

8. I fråga om rättegångskostnader förpliktade tribunalen (i) ASPLA och Armando Álvarez, å ena sidan, och Europeiska unionen, å andra sidan, att bära sina egna kostnader, och (ii) Europeiska kommissionen att bära sina egna kostnader.

6 Förenade målen Europeiska unionen/Gascogne Sack Deutschland och Gascogne och Gascogne Sack Deutschland och Gascogne/Europeiska unionen, C-138/17 P och C-146/17 P, samt målet Europeiska unionen/Kendrion, C-150/17 P.

7 De mål som nämns i fotnot 6 ovan gäller också förfaranden som initierats av andra företag som beslut C(2005) 4634 riktades till.

8 Domar av den 16 november 2011, ASPLA/kommissionen (T-76/06, ej publicerad, EU:T:2011:672), och Álvarez/kommissionen (T-78/06, ej publicerad, EU:T:2011:673).

9 Domar av den 22 maj 2014, ASPLA/kommissionen (C-35/12 P, EU:C:2014:348), och Armando Álvarez/kommissionen (C-36/12 P, EU:C:2014:349).

III. Förfarandet vid EU-domstolen och parternas yrkanden

9. I sitt överklagande som inkom den 5 april 2017, i mål C-174/17 P, yrkade Europeiska unionen att EU-domstolen skulle:

– upphäva punkt 1 i domslutet i den överklagade domen,

– såsom ogrundat ogilla ASPLA:s och Armando Álvarez yrkande i första instans om betalning av ett belopp om 3 495 038,66 euro som ersättning för den skada de ansåg sig ha lidit till följd av att skyldigheten att döma inom skälig tid inte iakttagits, och

– förplikta ASPLA och Armando Álvarez att ersätta rättegångskostnaderna.

10. ASPLA och Armando Álvarez yrkade för sin del att domstolen skulle:

– ogilla överklagandet, och

– förplikta Europeiska unionen att ersätta rättegångskostnaderna.

11. I sitt överklagande som inkom den 27 april 2017, i mål C-222/17 P, yrkade ASPLA och Armando Álvarez att EU-domstolen skulle:

– upphäva den överklagade domen,

– förplikta Europeiska unionen att till klagandena betala ersättning med 3 495 038.66 euro jämte avkastningsränta och dröjsmålsränta på detta belopp, till följd av tribunalens åsidosättande av andra stycket i artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, och

– förplikta Europeiska unionen att ersätta rättegångskostnaderna.

12. Europeiska unionen har å sin sida yrkat att EU-domstolen ska:

– ogilla överklagandet, och

– förplikta ASPLA och Armando Álvarez att ersätta rättegångskostnaderna.

13. I förfarandet i mål C-174/17 P tilläts kommissionen att intervenera till stöd för Europeiska unionens yrkanden.

14. Genom beslut av första avdelningens ordförande av den 17 april 2018 förenades målen C-174/17 P och C-222/17 P såvitt avsåg behandlingen av dem i detta förslag till avgörande och i domen.

IV. Bedömning av överklagandegrunderna

A. Inledande anmärkningar

15. Till stöd för sitt överklagande i mål C-174/17 P har Europeiska unionen åberopat två grunder. Europeiska unionen har gjort gällande att tribunalen gjort en felaktig rättslig bedömning genom att misstolka begreppen ”orsakssamband” och ”skada”. Kommissionen har i huvudsak förklarat sig dela Europeiska unionens uppfattning.

16. ASPLA och Armando Álvarez har gjort gällande att dessa överklagandegrunder ska ogillas.

17. Till stöd för sitt överklagande i mål C-222/17 P har ASPLA och Armando Álvarez åberopat fem grunder. Som första grund har de gjort gällande att tribunalen gjorde en felaktig rättstillämpning och lämnade en otillräcklig motivering av vad som var en rimlig tid mellan den skriftliga och den muntliga delen av förfarandet. Som andra grund har de hävdat att det gjorts en felaktig rättstillämpning vid bedömningen av den ekonomiska skada som de lidit. Den tredje grunden som åberopats av ASPLA och Armando Álvarez gäller ett rättsligt fel som tribunalen skulle ha begått i sin tillämpning av principen att en domstol inte får döma utöver vad som har yrkats av parterna (*non ultra petita*) i fråga om värderingen av uppkommen ekonomisk skada. Som fjärde överklagandegrund har bolagen gjort gällande att tribunalen, genom att tillämpa en metod för beräkning av den ekonomiska skadan som skilde sig från den som de föreslagit, åsidosatt deras rätt att till försvar. Slutligen gäller den femte grunden för överklagandet en påstådd motsägelse i den överklagade domen i fråga om den tid för vilken ekonomisk skada som ASPLA och Armando Álvarez lidit skulle ersättas.

18. Europeiska unionen har för sin del gjort gällande att de överklagandegrunder som åberopats av ASPLA och Armando Álvarez ska ogillas.

19. I detta förslag till avgörande ska jag först uppehålla mig vid de överklagandegrunder som gäller ekonomisk skada. Det blir sedan inte nödvändigt att pröva de överklagandegrunder som gäller tribunalens bedömning av tidsperioden mellan den skriftliga och den muntliga delen av förfarandet, vilken i dessa mål kan anses rimlig.

B. Ekonomisk skada

20. Europeiska unionens två överklagandegrunder i mål C-174/17 P, liksom de andra, tredje, fjärde och femte överklagandegrunderna som åberopats av ASPLA och Armando Álvarez i mål C-222/17 P, gäller alla den ekonomiska skada som ASPLA och Armando Álvarez påstått sig ha lidit. Båda parterna har i synnerhet gjort gällande att tribunalen gjort en felaktig rättslig bedömning vid sin prövning av ASPLA:s och Armando Álvarez yrkanden avseende skada på grund av kostnader för den bankgaranti som dessa bolag hade lämnat till kommissionen för att undvika omedelbar betalning av de böter som ålagts dem genom beslut C(2005) 4634. ASPLA and Armando Álvarez har också påstått att tribunalen förfarit rättsstridigt när den ogillat yrkanden om ersättning för ränta som betalats till kommissionen under överskridandetiden.

21. Jag anser det lämpligt att inleda min rättsliga bedömning av dessa frågor med att ta ställning till yrkandena avseende ASPLA:s och Armando Álvarez kostnader för bankgarantin. I den delen ska jag börja med Europeiska unionens *första* grund för sitt överklagande. Jag ska sedan, för fullständighetens skull, behandla Europeiska unionens *andra* grund för överklagandet. Det blir därefter inte nödvändigt att pröva de återstående överklagandegrunderna som åberopats av ASPLA och Armando Álvarez.

22. Slutligen ska jag pröva ASPLA:s och Armando Álvarez *andra* grund för överklagandet, som gäller betalning av ränta på böterna under överskridandetiden.

1. Kostnader för bankgarantin – frågan om orsakssamband

23. Som första grund för överklagandet har Europeiska unionen, med stöd av Europeiska kommissionen, framfört invändningar mot tribunalens tolkning och tillämpning av begreppet ”orsakssamband”. I huvudsak har Europeiska unionen gjort gällande att det inte finns något direkt orsakssamband mellan tribunalens åsidosättande av skyldigheten att meddela dom inom skälig tid i målen T-76/06 och T-78/06 och den skada ASPLA och Armando Álvarez lidit genom betalning av kostnader för bankgarantin. Europeiska unionen har särskilt framhållit att denna skada var resultatet av

ASPLA:s och Armando Álvarez val att behålla bankgarantin under förfarandet i stället för att betala de böter som fastställts av kommissionen. För sin del har ASPLA och Armando Álvarez på den punkten försvarat den överklagade domen och gjort gällande att kostnaderna för bankgarantin under överskridandetiden orsakades av tribunalens underlåtenhet att avgöra målet inom skälig tid.

24. I det följande ska jag först kort återge tribunalens resonemang och sedan förklara varför jag finner Europeiska unionens första grund för överklagandet övertygande.

25. I punkterna 84 och 85 i den överklagade domen erinrade tribunalen om den fasta rättspraxis som innebär att skada för vilken det yrkas ersättning i ett mål om Europeiska unionens utomobligatoriska ansvar ska vara faktisk och säker och att det är sökanden som ska bevisa detta. Det ankommer också på sökanden att visa att det föreligger ett orsakssamband – det vill säga en tillräckligt nära koppling – mellan det aktuella agerandet och den påstådda skadan.

26. I punkterna 104–107 i den överklagade domen framhöll tribunalen att ASPLA och Armando Álvarez, om förfarandena i målen T-76/06 och T-78/06 inte hade pågått så länge att skälig tid för avgörande av målen hade överskridits, inte skulle ha behövt betala några kostnader för en bankgaranti under överskridandetiden. Det betydde enligt tribunalens mening att det fanns ett orsakssamband mellan överskridandet av skälig tid för avgörande av målet och uppkomsten av skada genom att ASPLA och Armando Álvarez hade betalat kostnader för bankgarantin under överskridandetiden.

27. Med hänvisning till tidigare rättspraxis (domen i målet ”Holcim”)[10] medgav tribunalen – i punkt 109 i den överklagade domen – att de kostnader för en bankgaranti som ett bolag betalar efter att av kommissionen ha ålagts att betala böter i princip är en följd av bolagets eget beslut att tillhandahålla en bankgaranti för att inte behöva betala böterna inom den tidsfrist som angetts i det angripna beslutet. Därför kunde en sådan kostnad normalt inte betraktas som en *direkt* följd av institutionens handlande.

28. Emellertid gjorde tribunalen sedan – i punkterna 110–112 i den överklagade domen – en skillnad mellan omständigheterna i det aktuella målet och den rättspraxis som tillkommit genom domen i målet Holcim. Tribunalen intog ståndpunkten att en avvikelse från skyldigheten att döma inom skälig tid inte kunde förutses vid den tidpunkt då ASPLA och Armando Álvarez väckte talan i målen T-76/06 och T-78/06, och inte heller vid den tidpunkt då de ställde bankgarantin, samt att de hade berättigade förväntningar om att deras talan skulle prövas inom en rimlig tidsfrist. Tribunalen framhöll också att skälig tid för dom i målen T-76/06 och T-78/06 överskreds efter sökandenas ursprungliga beslut att ställa en bankgaranti. Av dessa skäl ansåg tribunalen att sambandet mellan överskridandet av skälig tid i målen T-76/06 och T-78/06 och betalningen av kostnader för bankgarantin under överskridandetiden inte hade brutits av ASPLA:s och Armando Álvarez ursprungliga beslut att inte omedelbart betala böterna och att ställa en bankgaranti. Tribunalen kom därför i punkt 113 i domen fram till att orsakssambandet var tillräckligt direkt för att uppfylla kraven i artikel 340 FEUF.

29. Tribunalens resonemang är enligt min mening felaktigt. I huvudsak accepterade tribunalen att avgörandet i målet Holcim skulle följas men fortsatte sedan med att skilja mellan det förevarande målet och de mål som var aktuella i denna tidigare rättspraxis. Liksom tribunalen tycker jag att domen i målet Holcim är god rättspraxis, men till skillnad från tribunalen anser jag inte att det nu förevarande målet skiljer sig väsentligt från de mål som gav upphov till domen i målet Holcim. Enligt min mening är ingen av de båda grunder som anförts av tribunalen till stöd för en sådan åtskillnad, vare sig ensam eller tillsammans med den andra grunden, övertygande.

10 Se dom av den 21 april 2005, Holcim (Deutschland)/kommissionen, T-28/03, EU:T:2005:139, punkt 123, och beslut av den 12 december 2007, Atlantic Container Line m.fl./kommissionen, T-113/04, ej publicerat, EU:T:2007:377, punkt 38. Jag vill nämna att domstolen hittills inte haft tillfälle att bekräfta denna rättspraxis.

30. Innan jag i detalj förklarar varför jag anser detta, vill jag framhålla att artikel 340 FEUF enligt fast rättspraxis inte kan tolkas så, att den kräver att Europeiska unionen ska gottgöra varje skadlig påverkan, även en avlägsen sådan, av dess institutioners handlingar.[11] I ett mål om Europeiska unionens utomobligatoriska skadeståndsansvar är det därför inte nog att de kritiserade handlingarna är en av orsakerna till den påstådda skadan, utan dessa handlingar måste vara den *avgörande* orsaken till skadan.[12] Med andra ord finns det ett tillräckligt samband endast om skadan är den direkta följden av den ansvariga institutionens rättsstridiga handling och den är inte beroende av att det också funnits andra positiva eller negativa orsaker.[13]

a) Det rättsstridiga handlandets förutsebarhet

31. Den första grunden som åberopats av tribunalen för att skilja det nuvarande målet från den rättspraxis som grundas på domen i målet Holcim är att åsidosättandet av tribunalens skyldighet att döma inom skälig tid *inte kunde förutses* vid den tid då ASPLA och Armando Álvarez väckte talan i målen T-76/06 och T-78/06 och då bolaget ställde en bankgaranti.

32. Detta uttalande är för det första oriktigt. Det fanns dessvärre ett visst antal mål som hade avgjorts av tribunalen kort tid innan talan väcktes i målen T-76/06 och T-78/06 och i vilka förfarandet hade pågått mycket länge.[14] Så var särskilt fallet i mål om tillämpning av EU:s konkurrensregler, i synnerhet karteller,[15] som är notoriskt komplexa och tidskrävande och som kan kräva parallell eller samordnad handläggning av flera mål samtidigt.

33. Visserligen kunde ASPLA och Armando Álvarez, liksom alla andra sökande, vänta sig att deras mål skulle avgöras inom skälig tid. Emellertid var det, med hänsyn till tribunalens dåvarande praxis och rättskipande verksamhet, en ganska osäker och svår uppgift vid den aktuella tiden att uppskatta den sannolika längden på förfarandet och därmed beräkna den potentiella totalkostnaden för bankgarantin.

34. Av större vikt är, för det andra, att tribunalen, oavsett om den långsamma handläggningen av mål T-76/06 och T-78/06 kunde förutses, använde begreppet ”förutsebarhet” felaktigt för att bestämma om det fanns ett tillräckligt samband för att Europeiska unionen skulle anses ansvarig.

35. Kärnfrågan i detta fall är inte om den som lidit den påstådda skadan kunde förutse den rättsstridiga händelse som ledde till den påstådda skadan. Avgörande för att klarlägga Europeiska unionens utomobligatoriska ansvar är främst om den påstådda skadan var en *direkt* följd av institutionens rättsstridiga handlande.

36. Detta är en fråga som tribunalen försummade att undersöka i detalj. Jag anser att den potentiella oförutsebarheten av det långa dröjsmålet i samband med en sådan undersökning endast kunde ha varit relevant under två omständigheter. Ingen av dessa omständigheter förelåg emellertid i detta fall.

11 För ett liknande resonemang, se dom av den 4 oktober 1979, Dumortier m.fl./rådet, 64/76, 113/76, 167/78, 239/78, 27/79, 28/79 och 45/79, EU:C:1979:223, punkt 21. I fråga om nyare mål, se beslut av den 31 mars 2011, Mauerhofer/kommissionen, C-433/10 P, ej publicerat, EU:C:2011:204, punkt 127 och där angiven rättspraxis.

12 Se beslut av den 31 mars 2011, Mauerhofer/kommissionen, C-433/10 P, ej publicerat, EU:C:2011:204, punkt 127 och där angiven rättspraxis.

13 Se, för ett liknande resonemang, generaladvokaten Trabucchis förslag till avgörande i Compagnie continentale France/rådet, 169/73, EU:C:1974:32, punkt 4.

14 Se, exempelvis, dom av den 13 januari 2004, Thermenhotel Stoiser Franz m.fl./kommissionen, T-158/99, EU:T:2004:2, dom av den 11 maj 2005, Saxonia Edelmetalle/kommissionen, T-111/01 och T-133/01, EU:T:2005:166, dom av den 19 oktober 2005, Freistaat Thüringen/kommissionen, T-318/00, EU:T:2005:363, och dom av den 14 december 2005, Laboratoire du Bain/rådet och kommissionen, T-151/00, ej publicerad, EU:T:2005:450.

15 Se, bland annat, dom av den 11 december 2003, Marlines/kommissionen, T-56/99, EU:T:2003:333, dom av den 8 juli 2004, Mannesmannröhren-Werke/kommissionen, T-44/00, EU:T:2004:218, dom av den 14 december 2005, Honeywell/kommissionen, T-209/01, EU:T:2005:455, och dom av den 15 mars 2006, BASF/kommissionen, T-15/02, EU:T:2006:74.

37. För det första kunde oförutsebarheten ha varit relevant om ASPLA och Armando Álvarez senare inte hade kunnat ändra sitt ursprungliga beslut att uppskjuta sin betalning och ställa en bankgaranti. Emellertid, som framgår av punkterna 49–52 nedan, förelåg inte en sådan situation. Vid varje tidpunkt under domstolsförfarandet stod det ASPLA och Armando Álvarez fritt att betala böterna och återkalla bankgarantin. Alltså kunde ASPLA och Armando Álvarez, även om händelseutvecklingen till en början varit oförutsebar, ha anpassat sitt handlande till den senare utvecklingen.

38. För det andra kunde den potentiella oförutsebarheten av det oskäliga dröjsmålet också ha varit relevant, om Europeiska unionen vid tribunalen hade gjort gällande att ASPLA och Armando Álvarez inte hade visat tillräcklig aktsamhet för att undvika eller begränsa omfattningen av den skada som hade kunnat bli resultatet av deras val att uppskjuta betalning av böterna till slutet av domstolsförfarandet.

39. I det hänseendet bör erinras om att det följer av fast rättspraxis att det i ett mål om utomobligatoriskt ansvar måste klarläggas om den skadelidande, för att undgå att själv behöva stå för skadan, hade visat rimlig aktsamhet för att undvika skada eller begränsa skadans omfattning. Orsakssambandet kan brytas genom att den skadelidande varit oaktsam, om oaktsamheten visar sig ha varit den avgörande orsaken till skadan. [16]

40. Det var emellertid inte av det skälet som tribunalen hänvisade till förutsebarhet i den överklagade domen. Tribunalen använde inte kriteriet förutsebarhet för att undersöka om ASPLA och Armando Álvarez oaktsamhet hade brutit orsakssambandet mellan den påstådda skadan och EU-institutionens kritiserade handlande.

41. Ändå säger den potentiella oförutsebarheten av den händelse som orsakade den påstådda skadan ingenting om vad som var den *avgörande faktorn* för att den uppgivna skadan uppkommit. Även om man antar att det långa domstolsförfarandet var oförutsebart, är detta förhållande varken nödvändigt eller tillräckligt för att utlösa ansvar för Europeiska unionen.

42. Med hänsyn till vad nu sagts anser jag att tribunalen i den överklagade domen felaktigt tolkade och tillämpade begreppet förutsebarhet i samband med artikel 340 FEUF för att fastslå att det fanns ett orsakssamband mellan den påstådda skadan och det kritiserade handlandet.

b) ASPLA:s och Armando Álvarez brist på valmöjligheter

43. Den andra grunden som tribunalen åberopat för att skilja mellan detta mål och den rättspraxis som skapats genom domen i målet Holcim och andra mål är att skälig tid för att avgöra målen T-76/06 och T-78/06 överskreds först *efter* ASPLA:s och Armando Álvarez beslut att ställa en bankgaranti.

44. Även denna omständighet är enligt min uppfattning utan betydelse.

45. Det bör först erinras om att ett beslut av kommissionen, såsom beslut C(2005) 4634, är rättsligt bindande och presumeras vara giltigt intill dess det upphävs av EU-domstolarna. Om ett företag som åläggs böter av kommissionen skulle anse att kommissionens beslut är rättsstridigt och att omedelbart verkställande av beslutet skulle kunna orsaka skada som inte kan repareras, kan företaget lämna in en begäran om interimistiska åtgärder till EU-domstolarna enligt artiklarna 278 och 279 FEUF och samtidigt ifrågasätta beslutets giltighet.

16 Se, exempelvis, dom av den 18 mars 2010, Trubowest Handel och Makarov/rådet och kommissionen, C-419/08 P, EU:C:2010:147, punkt 61. Denna princip är, som domstolen konsekvent framhållit, en allmän princip som är gemensam för medlemsstaternas rättsordningar. Se, för ett motsvarande synsätt, dom av den 5 mars 1996, Brasserie du pêcheur och Factortame, C-46/93 och C-48/93, EU:C:1996:79, punkt 85 och där angiven rättspraxis.

46. Om ingen sådan begäran görs, eller om den avslås av EU-domstolarna, måste böterna som regel betalas inom den period som anges i beslutet. Emellertid tillåter EU:s budgetbestämmelser[17] kommissionen att acceptera ett uppskov med betalningen av böterna, under förutsättning att gäldenären åtar sig att betala dröjsmålsränta och inger en ekonomisk garanti för den obetalda skulden omfattande både kapital och ränta.

47. En valmöjlighet erbjuds alltså de företag som avser att angripa en bötespåföljd inför EU-domstolarna genom att de antingen kan betala direkt (huvudregeln) eller begära att i stället få ställa en bankgaranti (undantaget). Till skillnad från vad ASPLA och Armando Álvarez hävdat, utgjorde den möjlighet som erbjöds dem enligt artikel 85 i förordning nr 2342/2002 ett undantag. Huvudregeln, som framgår av artiklarna 278 och 279 FEUF, är att ett sådant beslut av kommissionen som beslut C(2005) 4634 träder i kraft så snart det delgetts dem till vilka det är riktat och förblir verkställbart även om det överklagas till EU-domstolarna (såvida inte dessa domstolar beslutar om uppskov med verkställigheten).

48. Företagets val måste vara *ekonomiskt neutralt* för unionen, vilket innebär att ett anstånd med betalning inte får leda till förlust för unionens budget. Den ekonomiansvarige tjänstemannen som, i samarbete med den ansvarige beslutande tjänstemannen, fattar ett beslut om företagets begäran att få uppskjuta betalningen är inte behörig att omvärdera den bötespåföljd som beslutats av kommissionen som institution (det vill säga av kommissionärskollegiet). På samma gång ska ett företags beslut att omedelbart betala böterna, trots avsikten att angripa kommissionens beslut vid EU-domstolarna, inte leda till obehörig vinst för Europeiska unionen. Därför ska, å ena sidan, böterna för vilka det medgetts anstånd med betalningen, erläggas med ränta, om EU-domstolarna fastställer kommissionens beslut. Å andra sidan uppkommer, om det angripna kommissionsbeslutet ogiltigförklaras, en skyldighet för unionen att återbetala de belopp som erlagts jämte ränta enligt tillämplig räntesats.[18]

49. Beslutet att uppskjuta betalningen av böter gör det uppenbart möjligt för företaget att fortsätta använda motsvarande penningmedel medan domstolsförfarandet pågår. Det medför emellertid också vissa extra kostnader (de kostnader som är förbundna med ställandet av en bankgaranti) som företaget måste acceptera att bära, även om det angripna beslutet slutligen blir ogiltigförklarat. Det blir därför en uppgift för varje företag som bötfällts av kommissionen att värdera om det är i dess ekonomiska intresse att betala böterna inom den föreskrivna tiden eller att begära anstånd med betalningen och ställa en bankgaranti.

50. Det är viktigt att notera att detta, till skillnad mot vad tribunalen tycks mena, inte är ett val som bara kan göras en gång. Ett företag som har valt att ställa en garanti kan alltid ändra sitt ursprungliga beslut och övergå till betalning av böterna.[19] Genom att göra detta undviker företaget att räntor på garantibeloppet växer ytterligare, och företaget kan i stället återkalla den garanti det tidigare ställt.

51. Ingenting i EU-rätten hindrar att ett företag avslutar en bankgaranti och betalar böterna, om företaget finner detta vara mest förmånligt. Det kan därför antas att ett företag, som inte på något stadium under domstolsförfarandet ändrar sitt ursprungliga val, handlar på detta sätt därför att det finner fortsatt användning av bankgarantin vara förenligt med företagets intressen. Om det ursprungliga beslutet fortsätter att vara förmånligt kan bero på en rad faktorer vilka – som

17 Artikel 85 i kommissionens förordning (EG, Euratom) nr 2342/2002 av den 23 december 2002 om genomförandebestämmelser för rådets förordning (EG, Euratom) nr 1605/2002 med budgetförordning för Europeiska gemenskapernas allmänna budget (EGT L 357, 2002, s. 1). Denna förordning, som var tillämplig vid den aktuella tiden, har nu ersatts av kommissionens delegerade förordning (EU) nr 1268/2012 av den 29 oktober 2012 om tillämpningsföreskrifter för Europaparlamentets och rådets förordning (EU, Euratom) nr 966/2012 om finansiella regler för unionens allmänna budget (EUT L 362, 2012, s. 1).

18 Se, för ett liknande resonemang, dom av den 12 februari 2015, kommissionen/IPK International, C-336/13 P, EU:C:2015:83. Vad gäller typen av ränta samt det räntebelopp som ska återbetalas av kommissionen till ett företag som betalat böter för att efterkomma ett beslut som antagits enligt artikel 101 FEUF och som sedan ogiltigförklarats av EU-domstolarna, se mål T-201/17, Printeos/kommissionen, som alltjämt är föremål för prövning.

19 Se, exempelvis, dom av den 12 maj 2016, Trioplast Industrier/kommissionen, T-669/14, ej publicerad, EU:T:2016:285, punkt 103.

kommissionen framhållit – kan skifta väsentligt med tiden (kostnaden för att låna pengar, bankens avgifter för garantin, avkastningen av skuldbeloppet vid investering i andra affärer, och så vidare). I ett ekonomiskt perspektiv är det därför rimligt att anta att ett företag regelbundet på nytt överväger sitt tidigare beslut.

52. Som Europeiska unionen helt riktigt har framhållit, fattades därför beslutet att ställa en bankgaranti i stället för att betala det av kommissionen fastställda bötesbeloppet inte endast en gång i början av förfarandet, utan det valet *bibehölls* (eller *bekräftades*) frivilligt och medvetet av ASPLA och Armando Álvarez under hela den period under vilken domstolsförfarandet i målen T-76/06 och T-78/06 pågick, inklusive tid då förfarandet hade pågått mycket länge.

53. Slutsatsen på denna punkt blir därför att tribunalens andra skäl för att skilja ut detta mål från de omständigheter som låg till grund för rättspraxis enligt Holcim-domen var grundat på en felaktig förutsättning, nämligen att det enda beslut som var av betydelse i detta mål var ASPLA:s och Armando Álvarez ursprungliga beslut att uppskjuta betalningen och ställa en bankgaranti innan förfarandet inleddes.

54. Att denna förutsättning var felaktig styrks också indirekt av den överklagade domen.

c) Motsägelsen i den överklagade domen

55. I punkt 119 i den överklagade domen fann tribunalen att det inte fanns ett tillräckligt direkt orsakssamband avseende kostnaderna för bankgarantin *efter* det att domarna i målen T-76/06 och T-78/06 hade meddelats. Tribunalen ansåg att betalningen av sådana kostnader var en följd av det personliga och oavhängiga beslut som ASPLA och Armando Álvarez, efter det att dom hade meddelats, hade fattat att inte betala böterna, att inte ansöka om uppskov med verkställigheten av beslut C(2005) 4634 och att överklaga de nämnda domarna. Om det förhöll sig på detta vis, anser jag det inte klart varför beslutet att behålla bankgarantin enligt tribunalens mening var avgörande för att utesluta Europeiska unionens ansvar *efter* men inte *före* meddelandet av domen.

56. Som Europeiska unionen resonerade tycks det inte finnas någon verklig skillnad mellan dessa perioder som kunde vara relevant enligt artikel 340 FEUF. Även under förfarandet i första instans valde ASPLA och Armando Álvarez medvetet att inte begära anstånd med verkställandet av det angripna beslutet och att behålla bankgarantin tills detta förfarande avslutats. Punkt 119 i den överklagade domen bekräftar alltså att de omständigheter som tribunalen ansåg relevanta i punkterna 110–112 i samma dom för att skilja mellan det aktuella målet och rättspraxis enligt domen i målet Holcim saknar betydelse.

d) Slutsats i detta led

57. Sammanfattningsvis kan det inte betvivlas att det förhållandet att ASPLA och Armando Álvarez tvingades bära kostnaderna för den bankgaranti som lämnades till kommissionen under överskridandetiden var en *följd*, bland andra, av tribunalens oförmåga att meddela sitt beslut inom skälig tid.

58. Detta var emellertid inte den *avgörande* orsaken till den påstådda skadan. Den avgörande faktorn var ASPLA:s och Armando Álvarez beslut att fortsätta att dra fördel av ett undantag som bolaget begärt från skyldigheten att betala böter som förfallit till betalning i full vetskap om de kostnader och risker som detta val medförde. Följaktligen är principerna i rättspraxis från domen i målet Holcim tillämpliga i detta fall.

59. Av alla dessa skäl anser jag att tribunalen gjorde en felaktig bedömning vid sin tolkning och tillämpning av begreppet ”orsakssamband” i artikel 340 FEUF. Enligt min mening finns det inte ett tillräckligt direkt orsakssamband mellan tribunalens åsidosättande i målen T-76/06 och T-78/06 av skyldigheten att meddela dom inom skälig tid och ASPLA:s och Armando Álvarez påstådda skada i form av betalning av bankgarantiavgifter under överskridandetiden.

60. Med hänsyn härtill måste den överklagade domen upphävas i den del Europeiska unionen förpliktades att betala 44 951,24 euro till ASPLA och 111 042,48 euro till Armando Álvarez som ersättning för den ekonomiska skada dessa bolag lidit till följd av att skyldigheten att döma inom skälig tid hade åsidosatts i de mål som avgjordes genom domar av den 16 november 2011 i målen T-76/06 och T-78/06.

61. Om EU-domstolen delar min uppfattning i denna del, blir alltså resultatet att det inte finns anledning att pröva den *andra* grunden för Europeiska unionens överklagande och de *tredje*, *fjärde* och *femte* grunderna för ASPLA:s och Armando Álvarez överklagande. Trots detta tror jag att det med hänsyn till den betydelse som dessa frågor har i kommande mål kan vara av intresse att, för fullständighetens skull, behandla Europeiska unionens *andra* överklagandegrund. En analys av frågan kan också ge nyttigt underlag för prövningen av ASPLA:s och Armando Álvarez *andra* överklagandegrund.

2. Kostnader för bankgarantin – begreppet ”skada”

62. I sin andra grund för överklagandet, som riktar sig mot punkterna 104–120 i den överklagade domen, hävdade Europeiska unionen, med stöd av kommissionen, att tribunalen hade tolkat begreppet ”skada” felaktigt. Enligt unionens uppfattning skulle förstainstansdomstolen ha undersökt om de avgifter som ASPLA och Armando Álvarez betalat för bankgarantin under överskridandetiden var större än den fördel som de haft av att kunna förfoga över ett belopp motsvarande bötesbeloppet. ASPLA och Armando Álvarez har för sin del yrkat att tribunalen skulle ogilla denna överklagandegrund på grund av att den inte var rättsligt relevant. Enligt deras uppfattning fanns det inget samband mellan de fördelar som ASPLA och Armando Álvarez haft och den skada de lidit under överskridandetiden.

63. Jag anser att denna grund för överklagandet är övertygande. Tribunalen gjorde faktiskt en felaktig rättstillämpning när den, utan någon särskild förklaring eller vidare undersökning, i punkterna 104 och 105 i den överklagade domen likställde *kostnaderna* för bankgarantin under överskridandetiden med *skada* som skulle ersättas enligt artikel 340 FEUF.

64. De två begreppen ska hållas isär.

65. En EU-institutions handlande eller underlåtenhet kan på olika sätt påverka den ekonomiska situationen för företag som ASPLA och Armando Álvarez. Den kan förorsaka kostnader för ett företag men kan på samma gång leda till vinster för företaget. ”Skada” enligt artikel 340 FEUF uppkommer endast när nettoskillnaden mellan kostnad och vinst är negativ.[20] Med andra ord måste det beteende som klagomålet gäller *totalt sett* ha lett till en *förlust*. Annars skulle det kunna uppkomma en paradoxal situation då ett företag som haft fördel av en EU-institutions handlande ändå skulle vara berättigad att begära ytterligare ersättning från unionen.

20 Se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 maj 1992, Mulder m.fl./rådet och kommissionen, C-104/89 och C-37/90, EU:C:1992:217, punkt 26 och följande punkter.

66. Som förklarats i punkterna 49 och 51 ovan, uppkommer vissa kostnader genom ett företags beslut att uppskjuta betalning och ställa en bankgaranti, men beslutet gör det samtidigt möjligt för företaget att under en tid använda en summa pengar som kan leda till vinst. Dessa olika effekter saknar inte samband, som ASPLA och Armando Álvarez felaktigt hävdat, utan de är oupplösligt förbundna med varandra som två sidor av samma mynt.

67. Ekonomiskt utgör valet att uppskjuta betalning av ett bötesbelopp i huvudsak en form av finansiering för det berörda företaget. För tiden fram till dess det rättsliga förfarandet avslutas lånar företaget reellt sett de pengar som företaget är skyldigt unionen från unionen själv. Den totala finansieringskostnaden är, något förenklat, summan av kostnaderna för bankgarantin och, om företaget skulle förlora i rättegången, ränta på garantibeloppet. Den överklagade domen är emellertid enbart inriktad på de kostnader som ASPLA och Armando Álvarez fått bära och säger ingenting om eventuell vinst eller besparing som bolaget gjort genom att uppskjuta betalningen.

68. Enligt min mening har tribunalen i detta hänseende gjort en felaktig bedömning. I punkt 51 ovan har framhållits att ett företag vid varje tidpunkt antas handla på det sätt det anser rationellt ur ett ekonomiskt och finansiellt perspektiv. Det kan därför vara rimligt att ASPLA och Armando Álvarez, under hela den tid då förfarandet i målen T-76/06 och T-78/06 pågick, ansåg det mera förmånligt att fortsätta att låna ett belopp från unionen, motsvarande det bötesbelopp som skulle betalas, än att använda bolagets egna tillgångar eller låna beloppet från kreditinstitutioner.

69. Under dessa omständigheter kan det inte uteslutas att det alltför långa dröjsmålet vid avgörandet av målen T-76/06 och T-78/06 inte orsakade en förlust för ASPLA och Armando Álvarez, utan att det till och med medförde en ekonomisk fördel för bolaget. Detta är emellertid ingenting som kan fastställas med ledning av den överklagade domen, eftersom tribunalen, utan vidare undersökning, fann att kostnaderna för bankgarantin under överskridandetiden motsvarade den skada som ASPLA och Armando Álvarez lidit under denna tid.

70. Slutligen vill jag tillägga att den överklagade domen även på denna punkt framstår som motsägelsefull. När det gäller en annan form av påstådd skada (betalning av ränta på bötesbeloppet) ansåg tribunalen att ASPLA och Armando Álvarez inte hade åberopat någon bevisning för att visa att, under överskridandeperioden, ”den dröjsmålsränta som betalades till kommissionen senare översteg den fördel som de kunnat erhålla genom att förfoga över beloppet, som motsvarar bötesbeloppet jämte dröjsmålsränta”. [21]

71. Det är svårt att förstå varför tribunalen inte tillämpade en liknande standard i fråga om den påstådda skadan som bestod av betalning av kostnader för bankgarantin under samma period.

72. Sammanfattningsvis finner jag att även den *andra* grunden för Europeiska unionens överklagande är välmotiverad.

3. Ränta

73. I sin andra grund för överklagandet, som riktar sig mot punkterna 97–103 i den överklagade domen, har ASPLA och Armando Álvarez gjort gällande att tribunalen gjort en felaktig rättstillämpning när den ogillat deras yrkande om ersättning för skada bestående av ränta på bötesbeloppet under överskridandetiden.

21 Punkt 101 i den överklagade domen.

74. I sin dom ansåg tribunalen att ASPLA och Armando Álvarez inte hade åberopat några bevis för att styrka att den dröjsmålsränta som senare betalats till kommissionen hade varit större än den fördel som bolaget haft av att under överskridandetiden förfoga över ett belopp som motsvarade bötesbeloppet jämte dröjsmålsränta.

75. Som jag ser det, hade tribunalen, av de skäl som belysts i punkterna 23–72 ovan, rätt när den avslog ASPLA:s och Armando Álvarez yrkande. Eftersom ASPLA:s och Armando Álvarez talan slutligen ogillades av EU-domstolarna, är den dröjsmålsränta som ska betalas på bötesbeloppet till kommissionen tydligt en kostnad som dessa bolag skulle bära under den tid då det rättsliga förfarandet pågick. Detta innebär dock inte automatiskt att en sådan kostnad utgör skada enligt artikel 340 FEUF.

76. Av mera grundläggande betydelse i detta mål är att det inte finns ett tillräckligt direkt orsakssamband enligt artikel 340 FEUF mellan förfarandets oskäliga längd och den förlust som bestod i betalning av ränta under överskridandetiden. Som framhållits i punkt 52 ovan, grundade sig risken för att behöva bära denna kostnad på ASPLA:s och Armando Álvarez beslut att uppskjuta betalning av bötesbeloppet till rättegångens slut. ASPLA och Armando Álvarez fattade detta beslut frivilligt och i full vetskap om beslutets ekonomiska konsekvenser.

77. Följaktligen kan ASPLA:s och Armando Álvarez andra överklagandegrund inte vinna bifall.

C. Skälig tid

78. I sin *första* grund för överklagandet, som riktar sig mot punkterna 57–83 i den överklagade domen, har ASPLA and Armando Álvarez gjort gällande att det förelåg en felaktig rättstillämpning och en bristande motivering i tribunalens bedömning av vad som utgjorde en skälig tid mellan den skriftliga och den muntliga delen av förfarandet i målen T-76/06 and T-78/06. Denna överklagandegrund består av två delar.

79. Den första delen av denna överklagandegrund gäller, å ena sidan, punkterna 67–69 och, å andra sidan, punkt 72 i den överklagade domen. Enligt ASPLA och Armando Álvarez hade tribunalen inte tillräckligt förklarat varför den fann att en period om 15 månader mellan slutet på den skriftliga delen och början av den muntliga delen av förfarandet i princip var en rimlig tid för handläggning av sådana mål som T-76/06 och T-78/06. På motsvarande sätt anser ASPLA och Armando Álvarez att tribunalen inte tydligt har förklarat varför parallell handläggning av likartade mål kunde göra det rimligt att förlänga tiden mellan slutet på det skriftliga förfarandet och början av det muntliga förfarandet med en månad per mål.

80. Den andra delen av den första överklagandegrunden gäller en påstådd motstridighet mellan punkterna 72 och 80 i den överklagade domen. ASPLA och Armando Álvarez fann det inkonsekvent att först ange att tiden mellan slutet på det skriftliga förfarandet och början av det muntliga förfarandet skulle förlängas med en månad för varje likartat mål och att sedan utsträcka den skäliga tiden i mål T-78/06 med ytterligare fyra månader på grund av dess nära förbindelse med mål T-76/06.

81. Europeiska unionen anser att det saknades omständigheter som utgjorde rimligt stöd för denna överklagandegrund.

82. Oavsett om det finns omständigheter som utgör sakligt stöd för denna överklagandegrund ska den enligt min mening ogillas på grund av att den inte kan leda till avsett resultat.

83. Även om ASPLA:s och Armando Álvarez klagomål skulle anses välgrundade, skulle detta inte leda till att den överklagade domen upphävs och att större ersättning beviljas för den ekonomiska skada som dessa bolag uppges ha lidit.

84. I punkterna 23–72 och 73–77 ovan har jag förklarat varför jag anser att varken avgifterna för bankgarantin eller räntan på det bötesbelopp som betalats av ASPLA och Armando Álvarez under överskridandeperioden utgör skada som ska ersättas enligt artikel 340 FEUF. Om domstolen delar min uppfattning i detta hänseende, saknar alltså överskridandetidens längd betydelse i detta mål. ASPLA och Armando Álvarez har inte yrkat ersättning för något annat slag av skada än den som behandlats här ovan.

V. Resultat av bedömningen

85. Om EU-domstolen godtar min bedömning, ska Europeiska unionens överklagande bifallas och punkt 1 i domslutet i den överklagade domen upphävas i enlighet härmed.

86. Eftersom det, med hänsyn till tillgänglig information om de faktiska omständigheterna och till det meningsutbyte som ägt rum inför EU-domstolen, är möjligt att meddela slutlig dom i dessa frågor, ska EU-domstolen ogilla ASPLA:s och Armando Álvarez yrkande om ersättning för påstådd ekonomisk skada till följd av att tribunalen, i målen T-76/06 och T-78/06, inte avgjort målen inom skälig tid.

87. ASPLA:s och Armando Álvarez överklagande ska ogillas i sin helhet.

VI. Rättegångskostnader

88. Enligt artikel 138.1 i domstolens rättegångsregler ska tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats.

89. Om domstolen delar min uppfattning om överklagandena, ska ASPLA och Armando Álvarez enligt artiklarna 137, 138 och 184 i domstolens rättegångsregler bära sina egna kostander och ersätta de kostnader som uppkommit för Europeiska unionen i detta förfarande i båda instanserna. Europeiska kommissionen ska däremot bära sina egna kostnader i båda instanserna.

VII. Förslag till avgörande

90. Med beaktande av alla ovanstående överväganden föreslår jag att domstolen ska:

– upphäva punkt 1 i domslutet i tribunalens dom av den 17 februari 2017, ASPLA och Armando Álvarez/Europeiska unionen, T-40/15,

– ogilla ASPLA:s och Armando Álvarez överklagande,

– ogilla ASPLA:s och Armando Álvarez yrkande om ersättning med 3 495 038,66 euro för ekonomisk skada till följd av att tribunalen inte avgjort målen T-76/06 och T-78/06 inom skälig tid,

– förplikta ASPLA och Armando Álvarez att bära sina egna kostnader och ersätta de kostnader som uppkommit för Europeiska unionen, företrädd av Europeiska unionens domstol, i båda instanserna, och

– förplikta Europeiska unionen att bära sina egna kostnader i båda instanserna.